

WAR AND SELF-DEFENCE AGAINST TERRORISTS

HALACHIC AND HASHKAFIC PERSPECTIVES ON CIVILIAN CASUALTIES

AND THE PLACE OF COMPASSION IN THE WAR ON TERROR

THE JERUSALEM SALON - OCTOBER 2015

A] INTRODUCTORY ISSUES

- Difficulty in dealing with the topic in such a charged and emotional environment. Maybe now is not the time to discuss limits and boundaries.
- Disgraceful bias of media coverage tends to push us to other extremes and unwillingness to self-analyze. Again, maybe now is not the time. In any event, there are differences between our outward international stance and internal debate.
- The challenge of finding halachic solutions to new national and societal issues - Medinat Yisrael etc.
- The halachic challenges of managing without a fully-functional halachic system - Sanhedrin etc.
- No neat solutions.
- Very difficult dilemmas, including:-
  - how to balance civilian casualties against military goals, especially in 'asymmetric', 'sub-conventional' warfare.
  - to what extent must soldiers risk their lives to save enemy civilians?
  - to what extent must soldiers risk their lives to recover a wounded comrade, or even a dead body?
  - whether to risk or even lose soldiers to avoid a kidnapped soldier scenario.

B] HASHKAFIC PERSPECTIVES ON WAR AND PEACE

1. (ג) (ז"י) וזאת תורת זבח השלמים. זש"ה דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום (משלי ג). כל מה שכתוב בתורה לשום שלום הוא נכתב, ואף על פי שכתוב בתורה מלחמות אף המלחמות לשום שלום נכתבו. אתה מוצא שבטל הקדוש ברוך הוא גזרתו מפני השלום. אימתו? בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה כי תצור אל עיר ימים רבים וכל אותו הענין (דברים כ) א"ל הקדוש ברוך הוא שיחרים אותם שנא' (דברים כ) כי החרם תחרימם. ומשה לא עשה כן, אלא אמר עכשיו אני הולך ומכה מי חטא ומי שלא חטא?! אלא בשלום אני בא עליהם שנא' (דברים ב) ואשלח מלאכים ממדבר קדמות דברי שלום אעברה בארצך. כיון שראה שלא בא לשלום הכהו שנא' ויכו אותו ואת בניו ואת כל עמו. אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי כי החרם תחרימם ואתה לא עשית כן. חייך כשם שאמרת כך אני עושה שנא' (דברים כ) כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום. לכך נאמר (משלי ג) דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת צו סימן ג

C] POSSIBLE SOURCES OF HALACHA/HASHKAFI

1. Classical halachic works dealing with the laws of self-defense for the individual i.e. there are no halachot of 'war' *per se*, just an expanded application of the individual. These would include the laws of *rodef* and *haba bamcheteret*. There would thus be no separate and distinct ethical zone for a war scenario. ¹
2. Classical halachic codes - mainly the Rambam - dealing with the laws of war.
3. Broader sources in non-halachic Tanach narratives dealing with Jewish armies and warfare (see below).
4. Even broader sources from Jewish military history - Sefer Maccabim, Josephus etc.
5. Maybe there are no specifically 'Jewish' rules of war - the secular and international rules apply in an expanded version of *dina demalchuta dina*. Geneva Conventions² and Rome Statute. Note that not all conventions have been ratified by all countries. Also, halacha takes account of secular law as practiced and not theoretical laws on statute books which are more observed in the breach!
6. There is a view that all Jewish wars are prohibited pending the coming of Mashiach

1. See the Klapper article in Meorot referenced below

2. See Appendix for the wording of relevant parts of the Geneva Convention

D] PERSONAL SELF-DEFENCE AND PROPORTIONATE RESPONSE

- Some degree of proportionality³ must be necessary. Can killing thousands be justified to avoid the risk to harm to few? What about killing thousands to win a greater conflict?

D1] RODEF

2. ואלו הן שמצילין אותן בנפשן הרודף אחר חבירו להרגו אחר הזכור ואחר הנערה המאורסה אבל הרודף אחר בהמה והמחלל את השבת והעובד ע"ז אין מצילין אותן בנפשן

משנה מסכת סנהדרין פרק ח משנה ז

A 'rodef' - someone⁴ about to kill an innocent victim - may be killed to prevent the death. Additionally, a rodef who is trying to commit a rape, which also involves a capital crime, may also be killed to prevent it (even though this may not seem directly proportional). Other people about to commit serious halachic transgressions (even capital crimes) may not be killed to prevent the transgression, but must be brought to justice in court

3. ו... הרודף אחר חבירו להרגו אפילו היה הרודף קטן הרי כל ישראל מצווין להציל הנרדף מיד הרודף ואפילו בנפשו של רודף. ז כיצד, אם הזהירוהו והרי הוא רודף אחריו אף על פי שלא קיבל עליו התראה כיון שעדיין הוא רודף הרי זה נהרג, ואם יכולים להצילו באבר מאיברי הרודף כגון שיכו אותו בחץ או באבן או בסייף ויקטעו את ידו או ישברו את רגלו או יסמו את עינו עושין, ואם אינן יכולין לכונן ולא להצילו אלא אם כן הרגוהו לרודף הרי אלו הורגין אותו ואף על פי שעדיין לא הרג, שנאמר (דברים כה"ב) וקצותה את כפה לא תחוס עינך ... ט הרי זו מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף ... יג כל היכול להציל באבר מאיבריו ולא טרח בכך אלא הציל בנפשו של רודף והרגו הרי זה שופך דמים וחייב מיתה אבל אין בית דין ממיתין אותו ... טו הרואה רודף אחר חבירו להרגו או אחר ערוה לבועלה ויכול להציל ולא הציל, הרי זה ביטל מצות עשה שהיא וקצותה את כפה ועבר על שני לאוין על לא תחוס עינך ועל לא תעמוד על דם רעך. טז ... שכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו אבד כל העולם כולו וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים כל העולם כולו.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א

A rodef must be stopped, but this first requires an attempt to warn and stop the rodef without killing them. Only if this will not be effective, may the rodef be killed. Thus in situations of individual self-defence, there must be a level of proportionality to a response. A rodef may only be killed if there is a threat to life or rape, must receive warning where possible, and may be killed if this is the only effective way to stop him. Otherwise, the attacker must be brought to trial.

D2] HABA BAMACHTERET

4. אם-בַּמַּחְתֶּרֶת יִמָּצָא הַגֹּנֵב וְהַפֶּה וְמֵת אִין לוֹ דָּמִים: (רש"י - אִין לוֹ דָּמִים - אִין זוֹ רְלִיחָה, כִּי הוּא כִּמְת מֵעִקְרוֹ. כֹּאן לְמַדְתָּךְ תּוֹרָה אֵס כֹּא לְהַרְגוֹ, וְזֶה לְהַרְגוֹ כֹּא שְׂכֵר יוֹדֵעַ הוּא, שְׁאִין אִדָּם מֵעֵמִיד עֲלָמוֹ וְרָחָה שְׁנוֹטְלִין מִמוֹנוֹ צַפְנִיו וְשׁוֹתֵק, לְפִיכֵךְ עַל מִנְת כֹּא כֹא, שְׁאִם יַעֲמוּד צַעַל הַמִּמּוֹן כִּגְדוֹ יִהְרָגוּ)

שמות כב:א

It does not seem that this principle is the same as 'rodef', or that there is any need to use non-lethal force where possible⁵

5. ז הבא במחותרת בין ביום בין בלילה אין לו דמים אלא אם הרגו בעל הבית או שאר האדם פטורין, ורשות יש לכל להרגו בין בחול בין בשבת בכל מיתה שיכולין להמיתו, שנ' (שמות כב:א) אין לו דמים ... י היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב הבא עליו אינו הורגו ולא בא אלא על עסקי ממון אסור להרגו, ואם הרגו הרי זה הורג נפש, שנ' (שמות כב:ב) אם זרחה השמש עליי - אם ברור לך הדבר כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגוהו, לפיכך אב הבא במחותרת על בנו אינו נהרג שודאי שאינו הורגו, אבל הבן הבא על אביו נהרג

רמב"ם הלכות גניבה פרק ט

In the halachot of 'haba bemachteret', the Rambam makes no reference to the need to minimize injury to the attacker where possible. One is permitted to kill them outright unless and until is it totally clear that they have no lethal intent

3. Note that there are different rationales for the concept of proportionality in self-defence:- (i) 'My Right to Life' - may justify less proportionality; (ii) 'The Attackers Responsibility' - will require more proportionality; (iii) 'The Lesser Evil' - will require exact proportionality

4. Even if the rodef has no criminal intent - eg the case of an embryo threatening the life of the mother, or perhaps the case of the game hunter accidentally aiming his rifle at a person.

5. For further details see the Blau article referenced below, pp 13-15

E] KILLING CIVILIANS IN A MILITARY OPERATIONS - PRECEDENTS FROM TANACH⁶

- The above halachot apply in the case of personal self-defence. But do they apply in a national war situation, or are there different halachic considerations?
- Is there a concept in Jewish law and tradition of minimizing civilian casualties in war or is this a 'liberal Western' concept (albeit more honored in the breach even by Western powers!) artificially associated with Jewish values?
- Also, when dealing with individuals, one person cannot be killed even to save many⁷, *a fortiori* many many not be killed to save one. How does this apply in war? May the few die to save the many, or even the many to save the few!?

E1] YA'AKOV AND ESAV'S 400 MEN

6. וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחֲזֵק אֶת-הַעַם אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-הַצָּאן וְאֶת-הַבְּקָר וְהַגְּמִלִּים לְשֵׁנֵי מַחֲנוֹת (רש"י - ויירא - שמא יכרג, ויזר לו - אם יכרוג הוא את אחרים)

בראשית לבח ורש"י שם

Why was Ya'akov concerned at the prospect of killing Esav's soldiers - surely they are coming to kill him!?

7. ואף על גב דבאו להורגו - ואמרינן 'הבא להרגך השכם להורגו'... ואפשר לומר דשמא לא באו להרוג את יעקב, אף על גב דעשו הביא אותם עמו - משום היראה באו, אבל לא באו להרוג, ויעקב מפני שלא ידע אם באו להרוג או לא - היה מתיירא שמא יהרוג אותם שלא כדון, ומשום כך היה מציר שמא יהרוג הוא את אחרים

מהר"ל בראשית לבז

The supercommentaries on Rashi deal with this in different ways. Some suggest that Yaakov was concerned in case the men may be killed, when other less lethal ways could have been found to stop them. Others, including the Maharal, suggest that some of the 400 men may have not have come to murder or may have been coerced by Esav

8. ויזר לו שמא יכרוג אחרים. בצראשית רבה (בראשית רבה עו, ז). יש מפרשים שמא יכרוג את עשו ויקללנו חזיו. וכן מלאחיו בתנחומא, חבל מהריגתן של אחרים לא היה מנר, מפני ש"הכח להורגך השכם להורגו", כדנפקא לן מקרא ד"אם צמחתת ימלא בגנב וכהך ומה אין לו דמים"

מזרחי (רא"ם) בראשית פרק לב פסוק ח

Mizrachi writes that Yaakov was certainly NOT afraid of killing the others, based on the principle of 'haba bemachteret'

E2] SHIMON AND LEVI DESTROYING SHECHEM

9. (יג) ויעלנו בני-יעקב את-שכם ואת-חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחותם: (יד) ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה לנתת את-אחותנו לאיש אשר-לנו ערלה כיהרפה הוא לנו: (טו) אך-בזאת נאות לכם אם תהיו כלנו להמול לכם כל-זכר: ..... (כד) וישמעו אל-חמור ואל-שכם בנו כל-יצאי שער עירו וימלו כל-זכר כל-יצאי שער עירו: (כה) ויהי ביום השלישי בהיותם באבים ויקחו שני-בני-יעקב שמעון ולי אחי דינה איש חרבו ויבאו על-העיר בטח ויהרגו כל-זכר: (כו) ואת-חמור ואת-שכם בנו הרגו לפי-חרב ויקחו את-דינה מבית שכם ויצאו: (כז) בני יעקב באו על-החללים ויבאו העיר אשר טמאו אחותם: (כח) את-צאנם ואת-בקרם ואת-חמריהם ואת-אשר-בעיר ואת-אשר בשדה לקחו: (כט) ואת-כל-חילם ואת-כל-טפם ואת-נשיהם שבו ויבאו ואת כל-אשר בבית: (ל) ויאמר יעקב אל-שמעון ואל-לוי עכרתם אתי להבאישני בישב הארץ בפנעני ובפראי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכנני ונשמדתי אני וביתי: (לא) ויאמרו הכזונה יעשה את-אחותנו: פ

בראשית פרק לד

Shimon and Levi trick the leadership and then kill all the men in Shechem in response to the rape of Dina. They also execute the leaders and take all the spoil from the town. Ya'akov is critical, the brothers respond and the matter is left unresolved here

10. שמעון ולי אחים כלל חמס מכרתיהם שמעון ולי אחים כלל חמס מכרתיהם:

בראשית פרק מט פסוק ה-ו

Ya'akov has the last word later when he criticizes their behavior again in the berachot to the tribes in Parashat Vayechi

6. As to the appropriateness of learning halacha directly from Tanach, see Minchat Asher Devarim Siman 32:3

7. Although note that the Chazon Ish has a chidush (discussed at length by R' Asher Weiss in Minchat Asher Devarim Siman 32:2) that when an action is by its nature one of 'saving', then the many may be saved at the expense of the few eg deflecting a missile aimed at a large number of people so that it only kills a smaller number

E2.1] RAMBAM - CIVILIANS HAVE RESPONSIBILITY FOR THEIR LEADERS

11. וכיצד מצווין הן על הדינין? חייבין להושיב דינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו, ולהזהיר את העם. ובן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסייף. ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו ...

רמב"ם הלכות מלכים פרק ט הלכה יד

According to the Rambam, the civilians of Shechem were not innocent. Their killing was morally and legally justified on the basis that the civilians have responsibility for not bringing their leaders to justice. The implication of this are:-

- that civilians (or at least some - here the men) take responsibility for the actions of their leaders, even in non-democratic systems (and one could argue all the more so in a democracy, at least for those who can vote)
- that truly innocent civilians may NOT be killed

E2.2] RAMBAN - CIVILIANS DO NOT HAVE RESPONSIBILITY FOR THEIR LEADERS AND SHOULD NOT BE KILLED

12. ורבים ישאלו, ואיך עשו בני יעקב הצדיקים המעשה הזה לשפוך דם נקי. והרב השיב בספר שופטים (רמב"ם הלכות מלכים ט:יד) ואמר שבני נח מצווים על הדינים ... ואין דברים הללו נכונים בעיני, שאם כן היה יעקב אבינו חייב להיות קודם וזוכה במיתתם, ואם פחד מהם למה כעס על בניו וארר אפם אחר כמה זמנים, וענש אותם וחלקם והפיצם, והלא הם זכו ועשו מצוה ובטחו באלהים והצילים!

רמב"ן בראשית לז:ג

13. וכבר פירשתי (לעיל לד יג) כי יעקב קצף על שמעון ולוי בהרגם אנשי העיר בעבור שעשו חמס, כי הם לא חטאו להם כלל ובאו בברית ונמולו, ואולי ישבו אל ה' ויהיו כולם בכלל אנשי בית אברהם, ומן הנפש אשר עשו בחרן. ועוד חרה לו שלא יאמרו כי בעצתו נעשה הדבר ויהיה חלול השם שיעשה הנביא חמס ושוד.

רמב"ן בראשית מט:ה

14. (ו) וטעם כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור - שעשו החמס באפם שכעסו על שכם, וברצונם, שהם חפצים בו, לא פשע המומתים ולא חטאתם: ... והטעם, שעקרו עיר מוקפת חומה, את טפם ואת נשיהם, אחרי הרגם אנשיה. ... והנכון בעיני שהכתוב כמשמעו, אמר כי באפם הרגו כל איש באפם, וברצונם, אחרי ששכח חמתם בהריגת האנשים עקרו כל שור, רמז למקניהם וקנינם כל אשר בבית וכל אשר בשדה. והזכיר זה לומר כי בסודם לא באה נפשו בכל אלה אפילו לעקור להם מקנה וקנין ולבוז שללם כלל

רמב"ן בראשית מט:ו

According to the Ramban, Shimon and Levi were wrong! They were wrong:- (i) to kill the men, other than Shechem and Chamor; (ii) to destroy the town; (iii) to take the booty; (iv) to ignore Ya'akov Avinu; (v) to cause a Chilul Hashem

E2.3] MAHARAL - CIVILIANS DO NOT HAVE RESPONSIBILITY FOR THEIR LEADERS BUT MAY BE KILLED IF THE CONFLICT IS BETWEEN NATIONS OR PEOPLES

15. אך קשה! אם שכם חטא כל העיר מה חטאו להרוג? ותירץ הרמב"ם (הלכות מלכים ט:יד) דבני נח מצווים על הדינין, ועבירה אחת שעובר - נהרג על ידו, וכאן ראו המעשה הרע הזה ולא דנוהו, לכך היו חייבין מיתה שלא היו דנין אותם. ובאמת דבר תימה הם אלו הדברים! כי איך אפשר להם לדון את בן נשיא הארץ, כי היו יראים מהם? ואף על גב שנצטוו על הדינין - היינו כשיוכלו לדון, אבל אונס רחמנא פטריה (ב"ק כח:), ואיך אפשר להם לדון אותם!! ונראה דלא קשיא מידי. משום דלא דמי שני אומות, כגון בני ישראל וכנעניים ... ולפיכך הותר להם ללחום כדן אומה שבא ללחום על אומה אחרת, שהתירה התורה. ואף על גב דאמרה התורה (דברים כ:ז) כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום, היינו היכי דלא עשו לישראל דבר. אבל היכי דעשו לישראל דבר, כגון זה שפרצו בהם לעשות להם נבלה, אף על גב דלא עשה רק אחד מהם, כיון דמכלל העם הוא - כיון שפרצו להם תחלה - מותרים ליקח נקמתם מהם. והכי נמי כל המלחמות שהם נמצאים כגון צרור את המדיינים וגו' (במדבר כה:ז), אף על גב דהיו הרבה שלא עשו - אין זה חילוק, כיון שהיו באותה אומה שעשה רע להם - מותרין לבא עליהם למלחמה, וכן הם כל המלחמות

גור אריה, מהר"ל, בראשית לז:ג

The Maharal understands that civilians are not guilty and have no responsibility to remove their leaders if they are unable to do so. BUT, the nature of international warfare is that civilians will be brought into the conflict and this is an inevitable, regrettable but acceptable fact of war. Can the Maharal's principle be applied to current Arab/Israel conflicts?

E3] DAVID AND NAVAL

16. (כה) אֶל־נָא יַשִּׁים אֲדָנִי אֶת־לְבוֹ אֶל־אִישׁ הַבְּלִיעַל הַזֶּה עַל־נָבֶל כִּי כִשְׁמוֹ כְּרֹהוּא נָבֶל שְׁמוֹ וַיְבַלְהָ עִמּוֹ וַאֲנִי אֲמַתְּךָ לֹא רֵאִיתִי אֶת־נַעֲרֵי אֲדָנִי אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ: (כו) וְעַתָּה אֲדָנִי חִי־ה' וְחִי־נַפְשְׁךָ אֲשֶׁר מִנְעַדְתָּ ה' מִבּוֹא בְדָמַיִם וְהוֹשַׁע יָדְךָ לִּי וְעַתָּה יְהִי כְנָבֶל אִיְבֹיךָ וְהַמְבִקְשִׁים אֶל־אֲדָנִי רְעָה: ..... (לא) וְלֹא תִהְיֶה זֹאת לִּי לְפִוְקָה וְלִמְכָשׁוֹל לָב לֵאדָנִי וְלִשְׂפָד־דָם חַנּוּם וְלִהְיוֹשִׁיעַ אֲדָנִי לִי וְהֵיטֵב ה' לֵאדָנִי וְזָכַרְתָּ אֶת־אֲמַתְּךָ: ס (לב) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאַבְיָגַל בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שְׁלַחְךָ הַיּוֹם הַזֶּה לְקַרְאֲתִי: (לג) וּבְרוּךְ טַעֲמָךְ וּבְרוּכָה אַתְּ אֲשֶׁר כָּלַתְנִי הַיּוֹם הַזֶּה מִבּוֹא בְדָמַיִם וְהוֹשַׁע יָדִי לִי:

שמואל א פרק כה

Avigayil saves David from killing Naval and thereby spilling 'innocent blood'

E4] YEHOShUA AND THE GIVONIM

17. (יח) וְלֹא הַפּוֹסֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂאֵי הָעֵדוּת בַּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְנוּ כָל־הָעֵדוּת עַל־הַנְּשִׂאִים: (יט) וַיֹּאמְרוּ כָל־הַנְּשִׂאִים אֶל־כָּל־הָעֵדוּת אַנְחֵנוּ נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם בַּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה לֹא נוֹכַח לְנַגַּע בָּהֶם: (כ) זֹאת נַעֲשֶׂה לָהֶם וְהַחֲיָה אוֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה עָלֵינוּ קֶצֶף עַל־הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם:

יהושע פרק ט

18. (יט) וַיֹּאמְרוּ כָל הַנְּשִׂאִים. אָמְרוּ א"א שְׂתֵרַג אוֹתָם אַחַר כִּי אֲנַחְנוּ נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם, וְהַשְּׁבוּעָה הִיא כִּי זָכָר, וַיְהִי חִילוּל הַשֵּׁם כְּדָבָר ...

מלבי"ם יהושע ט:יט

Yehoshua did not kill the Givonim (even though they had lied and misled him) due to concerns of Chilul Hashem. Regardless of the merits of the action, world opinion was relevant

E5] DAVID

19. וַיְהִי עָלַי דְּבַר־ה' לֵאמֹר דָּם רַב שִׁפְכְתָּ וּמִלְחָמוֹת גְּדוּלוֹת עָשִׂיתָ לֹא־תִבְנֶה בֵּית לְשִׁמִּי בֵּית לְשִׁמִּי בִּי דָמַיִם רַבִּים שִׁפַּכְתָּ אַרְצָה לְפָנָי:

דברי הימים א' כ"ב

David famously was held back by God from building the Beit Mikdash due to the blood he had spilt

20. (ח) דָם לְרוֹב שִׁפַּכְתָּ .... גַּם כְּדָמֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר שִׁפַּךְ אוֹתָם שֶׁלָּא הָיוּ בְנֵי מִלְחָמָתוֹ אֲפֶשֶׁר שֶׁהָיוּ צָהָר אֲנָשִׁים טוֹבִים וְחַסִּידִים, אֲעַפ"י כִּן לֹא נַעֲשֶׂה עִלְיָהֶם כִּי כּוֹוֵנָתוֹ לְכָלֹת הַרְשָׁעִים שֶׁלָּא יִפְרְזוּ צִיּוֹרָאֵל וְלִהְיוֹל עַמּוּם כְּשֶׁהִיא בְּזָרְךָ פְּלִשְׁתִּים לֹא יִחִי אִישׁ וְאִשָּׁה, אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁנִּזְדַּמְּן לוֹ שֶׁפִּיכּוֹת דָּמִים לְרוֹב מִנְעוּ מִלְּבַנּוֹת צִית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא לְשִׁלוֹם וְלִכְפָּרַת עוֹן וְלַעֲטַרְת תּוֹפֵלָה, כִּמוֹ שֶׁמִּנְעוּ לְהִנְיֹף בְּרַזַל צִמְצִיחַ וְצִבְיַת הַמִּקְדָּשׁ לְפִי שֶׁבְּרַזַל עוֹשִׂים מִמֶּנּוּ כְּלֵי הַרְיָגָה לֹא יַעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ כְּלֵי שִׁלוֹם צְרוּצִ:

רד"ק שם

This included the blood of innocents, which he was justified in killing as part of the military operation

F] CIVILIAN CASUALTIES IN A WAR SCENARIO

21. וַאֲךָ אֶת־דָּמְכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ מִיָּד כָּל־חַיָּה אֲדַרְשׁנוּ וּמִיָּד הָאָדָם מִיָּד אִישׁ אָחִיו אֲדַרְשׁ אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם: שִׁפְךָ דָם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ בִּי בְּצַלְמֵם אֱלֹהִים עֲשֵׂה אֶת־הָאָדָם:

בראשית ט"ו

Under normal circumstances there is a prohibition of murder

22. מִיָּד אִישׁ אָחִיו. פִּירֵשׁ הַקַּב"ה אֵימָתִי הָאָדָם נַעֲשֶׂה? צַעֲבָה שְׂרָאוּי לְנַחֵג בְּאָחִיו. מִשָּׁא"כ צַעֲבָת מִלְחָמָה וְעַת לְשִׁנוּא אִז עַת לְהַרוֹג וְאִין עוֹנֵשׁ ע"ז כֵּלל. כִּי כֵן נוֹסֵד הַעוֹלָם. .... וְאִפִּי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה הַרְשׁוּת אֲע"ג שְׂכֵמָה מִיִּשְׂרָאֵל יִהְיֶה עוֹי"ז ....

פ' העמק דבר של הנצי"ב שם

However the Netziv points out that war is not a 'normal' circumstance, and people may be killed in situations that would be unacceptable in regular situations

29. לכן, לולא דמסתפינא היה נראה לומר כי סיכול ממוקד הנעשה בתוך אוכלוסיה אזרחית, הפלת בית על מחבליו ויושביו, הפצצת מיתחם אויב שקבע מיקומו בתוך עמו וכיו"ב - כל עוד הדבר לא נעשה במגמה יזומה של הריגת אזרחים, אלא לפי שיקול דעת מבצע, הרי אלו מעשים מותרים אליבא דהלכתא.

תחומין / כרך כג / הרב ד"ר נריה גוטל / לחימה בשטח רווי אוכלוסיה אזרחית עמ' 42

Rav Neriah Gutel writes that civilian casualties in wartime are halachically valid only if the target and operational goals are military. As for Rav Amiel's psak, he relates that to a civilian, non-war scenario. This highlights the difficulties in categorizing the present situation. Is it national or international. Civilian or military? Criminal or terrorist?

G] 'ACCEPTABLE COSTS' IN MILITARY OPERATIONS - HASHKAFIC PERSPECTIVES

- Contemporary Torah authorities take different approaches to the halachic and hashkafic matrix of war:-

30. במה דברים אמורים במלחמת הרשות אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו (ויאל ב) חתן מחדרו וכלה מחופתה ...

משנה מסכת סוטה פרק ח

There are different categories of war in halacha. Most critically, there is an important distinction between a 'milchmet mitzvah' and a 'milchemet reshut'

31. א אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה, ואי זו היא מלחמת מצוה? זו מלחמת שבעה עממים, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם. ואחר כך נלחם במלחמת הרשות והיא המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו. ב מלחמת מצוה אינו צריך ליטול בה רשות בית דין, אלא יוצא מעצמו בכל עת, וכופה העם לצאת, אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם בה אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.

רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה א-ב

A Milchemet Mitzva may be begun by the 'King' alone. A Milchemet Reshut requires the approval of the Sanhedrin (and the Urim and Turim) so is irrelevant today

32. .... ובכל אלו הדברים דינו דין, ובכל יהיו מעשיו לשם שמים, ותהיה מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת, ולמלאות העולם צדק, ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה', שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמות ....

רמב"ם הלכות מלכים פרק ז הלכה י

In such matters, the King must act LeShem Shamayim and to uphold justice in the world

- Issues arising from this include:-

- whether there is a 'Melech' today for the purposes of these halachot
- whether the State of Israel constitutes a 'Melech'
- to what extent decisions of the State may come under any external moral, ethical or halachic scrutiny and, if so, from whom?

33. .... תחילת הדיון בצידוקה של מלחמה הוא במושג **מלחמת מצוה**. בכלל מלחמות המצוה היא המלחמה לעזרת ישראל מיד צר שבא עליהם (רמב"ם הל' מלכים ה א) אולם דוק, **עזרת** ישראל, הרי שיש לשאול האם המלחמה המסוימת הזו אכן עשויה לעזור לישראל. ולא כל מלחמה עוזרת לישראל.

למלחמה יש מחיר. **ראשית**, היא דורשת את קרבנותיה מאיתנו, וכמו שמביא המנחת-חינוך במצוה תכה, שאין לסמוך על נסים במלחמה, ולעולם יש לחשוש לנפילתם של לוחמי ישראל. אמנם אלו הם פרטים מתוך כלל האומה, אך תפיסתנו היא שמשום כך נברא אדם יחידי כיון שהוא כפרט נדון כעולם ומלואו (משנה סנהדרין לז).

שנית, המחיר נתבע גם מהאויב, שאף הוא נחון בצלם אלוהים, ויש לדאוב בכל מקרה שמעשה ידיו של הקב"ה טובעים בים. בנקודה זו מהווה הגורם הכמותי גורם בעל משמעות, ויש בהחלט לשקול את מידת הצידוק שבפגיעה ברבים על מנת להציל את היחיד.

ושלישית, המלחמה פוגעת באופיים של האדם והחברה הלוחמים, וכמש"כ הרמב"ן עה"פ "ונשמרת מכל דבר רע" (דברים כג י): "הישר בבני אדם בטבעו יתלבש אכזריות וחימה כצאת מחנה על אויב, ועל כן הזהיר בו הכתוב וכו'". מדוד המלך נמנע לבנות את בית הבחירה משום שדמים רבים שפך ארצה (דה"א כב ח) אף שהיה זה במלחמות מצוה. אפילו חרב ששימשה במלחמות מצוה אינה ראויה לסייע כבנין המזבח, וכמו שנאמר במכילתא עה"פ (שמות כ כב) "כי חרבך הנפת עליה ותחללה".

כאשר באים להצדיק מלחמה יש לקחת בחשבון את כל מרכיבי המחיר שהזכרנו. יש להתחשב בנתונים ובעובדות. אמנם אלו אינם תמיד ידועים לפוסק בשעה שהוא דן בהלכה, אולם אסור לו ולנו להסתתר מאחורי גבם של הידענים והטכנוקרטים, ולומר שכל הידע המעשי הצטבר אצלם. קביעה כזו היא פשיטת רגל בעולמנו האמון על תפיסה דימוקרטית. עדיין נותר תמיד מקום לפוסק להורות כיוון בהלכה, להתוות את קוי התפיסה העקרוניים. אולי אין ביכולתו לקבוע באופן חד סולם עדיפויות, אך לעולם יש באפשרותו לחנך ולשים את ההדגשים הנכונים בנקודות החשובות.

הבעיה השניה שהזכרנו היא כיצד מנהלים את המלחמה אף כשהיא מוצדקת. בימינו הפכה המלחמה להיות מלחמה טוטאלית. שוב אין היא מפרידה כבימי הביניים בין הקוים ובין אחורי הקוים. ועל כן קשה היא הפרדה בין אוכלוסיה אזרחית ובין צבא לוחם. ועל כן שוב קשה לתת את הרצפט המדויק לכל מקרה ומקרה, **אולם חשוב ביותר שהאדם היוצא למלחמה ידע שאין הוא עובר מעולם בעל סולם ערכים אחד לעולם בעל סולם ערכים שונה.** אדם אחד ואומה אחת אינם יכולים להתפצל לשניים. בכל המצבים צריך שבראש סולם הערכים יעמוד השלום, וכמו שכתב רש"י בפר' בחוקותי (ויקרא כ"ו): שהשלום שקול כנגד הכל.

הרב אהרן ליכנשטיין, תחומין כרך ד מאמר כללי ע' 185

34.

כל המלחמות אשר נלחמנו בדורנו היו מלחמות שמתוך הכרח, והן באו על מנת לעזרנו מיד צר. הואיל וכך הרי שלא נלחמנו אף פעם מלחמת רשות, וכל המלחמות כולם היו מלחמות מצוה, מלחמות על עצם קיומנו, כנגד אויב אשר שם לו למטרה "לכו ונכחדים מגוי" (תהילים פג ה).

יש מקום לרחמנות על האויב בעת קרב. והרי כך מטעים הרמב"ן את החיוב לפתוח לאויב הנצור את הפתח הרביעי, שבזה נלמד להתנהג בחמלה אפילו עם אויבנו בעת המלחמה (השמטות לסהמ"צ מ"ע ה). אולם רחמנות זו אינה מוכתבת לנו ע"י רגשותינו. התורה היא שמצוה אותנו עליה. רחמנות הנובעת מתוך רגש בלבד, יש והיא הופכת לאכזריות, כגון במלחמת שאול בעמלק. במלחמותינו עתים שהפכה הרחמנות על האויב לאכזריות כלפי חיילינו, שנפלו בקרב כאשר נמנעו מפגיעה באוכלוסיה אזרחית שהסתירה מאחורי גבה כוחות צבא של האויב. מובן שכל זאת בשעת מלחמה. שלא בשעת מלחמה אין כל הצדקה לפגיעות שכאלו. אך בשעת מלחמה קיים ושריר הבסיס ההלכתי לכל פעולה הנעשית על מנת שלא יפגע ח"ו אף חייל משלנו. וכן יישב המהר"ל בגור אריה (בראשית לד יג) את התנהגותם של שמעון ולוי כלפי אנשי שכם, שני אומות הותר להם ללחום כדין אומה שבאה ללחום על אומה אחרת שהתירה תורה.

מדברי מהר"ל אלו נמצאו למדים שאכן אמות המידה של המוסר הן כפי שנוהגים העמים אשר מסביבנו. אינה דומה השקפתם על מאבק פרטי אישי שלא בשעת מלחמה לבין מאבק הנערך בין שתי אומות בזמן מלחמה. אבל אין להפריז בנטילת אמות המידה מזרים. לא כל דבר שנאמר על ידי אומות העולם כלפי ישראל נאמר מתוך מבט מוסרי. על מעשים דומים בעת מלחמה של עמים אחרים עוברים לסדר היום, ורק כלפינו מושיטים אצבע מאשימה. אין זה מאהבת המוסר, אלא משינאת ישראל המושרשת בגויים. על כן לא מהם ניקח מוסר. עלינו להשתמש במקורות ההלכה. עלינו לדעת שלא נשיג שלומנו ובטחוננו ביותר על זכויותינו, כפי שכתב הרצ"ה קוק בנוגע לכותל המערבי (לנתיבות ישראל א עמ' 60: לא ברפיון-רוח ותרני ביחס למקום-קדשנו נשיג בטחון שלומנו ומשמרת חיינו. לא מתוך כך יבושו ויסוגו שונאינו. אין בידינו לסגת ולזוז מעמדת בעלותנו האלהית של מקומנו זה). שמירת שלומנו ובטחוננו אף היא מדרכי המוסר, אנו יוצאים למלחמה לא משום שכך טוב לנו, אלא משום שבלעדיה עלול להיות לנו גרוע עוד יותר.

החשש לפגיעה במוסריותנו שלנו תוך כדי לחימה הוא חשש מוצדק. אך יש לו תרופה. הנצי"ב פ"ל עה"פ ורחמך והרבך (דברים יג יח) שנאמר בהריגת אנשי עיר הנדחת, שכאן הבטחתנו התורה שהמוסר האישי של כל אחד ממבצעי דין נורא זה לא ייפגע, משום שהמבצע עושה זאת לשם שמים. מובטחון, שכל היוצא למלחמה משום שהוא משוכנע שבכך הוא מציל את ישראל משואה, לא תיפול שערה מעקרונות המוסר שלו ארצה.

טוענים שבכך אנו מקריבין את הפרט על מזבח הכלל, והרי הוא כעולם ומלואו. אמת נכון הדבר, אך הרי הכלל כולו מורכב מפרטים הרבה, ואם ח"ו יפגע הכלל נמצא כל פרט נפגע ממילא אין היחיד מישראל מוסר עצמו להצלת הכלל, אלא להצלת עצמו. והרי כך ציוותנו התורה, שיהו הכל - כל הפרטים - יוצאים למלחמת מצוה.

הרב דוב ליאור, תחומין כרך ד מאמר כללי ע' 186

35. אבל בצירוף עם כל אשר ביררנו לעיל, ברור הדבר שאין כל מקום לחלק בכך, אלא דין התורה בזה הוא שבמלחמה ובשדה קרב אין דין של וחי בהם ואין דין של חייד קודמים, אלא כשם שפוסק הרמב"ם בפ"ו מה' מלכים הט"ו דמאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונו מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, כך הדין הוא שצריך למחות מלבו זכרונו הפרטי ולהתאחד כגוף מרכזי אחד עם כל חבריו הלוחמים והנמצאים בשדה הקרב, באופן שכל אדם מחויב לחרף נפשו להציל את חבריו מסכנה אפילו כשמכניס א"ע עי"כ בודאות לידי ספק סכנה, ולא רק כשחבירו נמצא בסכנה ודאית, אלא גם לרבות אפילו כשנמצא בספק סכנה. ואז יעשה ד' נפלאות שלמעשה ינצלו כולם, ויקוים בכל אחד מהם הבטחת הרמב"ם שם בסיום ההלכה, באומרו ובקבעו: וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנא' כי עשה יעשה ה' לאדני בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך וגו' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך.

ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שזוכה כולנו במהרה לראות בהרמת קרן התורה ונושאי דגלה בקרב בית ישראל כולו, ולגישום החזון הנבואי של: ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, אמן.

שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן ק

36. We have no moral obligation to risk the lives of our soldiers in the context of military operations of self-defense against the enemy

אסא כשר, אתיקא צבאית, תל-אביב, תשנ"ו, עמ' 58

Professor Assa Kasher is the author of the IDF's Ethical Code of Conduct

37. Human life is undoubtedly a supreme value in Judaism, as expressed both in the Halacha and the prophetic ethic. This refers not only to Jews, but to all men created in the image of God. .... We see that God has compassion for the life of idolaters and finds it difficult to destroy them. Since we are enjoined to imitate the moral qualities of God, we too should not rejoice over the destruction of the enemies of Israel.

Rav Shlomo Goren, 'Combat morality and the Halakha', *Crossroads: Halakha and the Modern World*, Zomet, Jerusalem, 1987/5747, pp. 211–231.

Further Reading¹⁰

- *Biblical Narratives and the Status of Enemy Civilians in War Time*, R' Yitzchak Blau. Tradition 39:4, Winter 2006 p8-28. Rabbi Blau in his footnotes references a broad range of books, articles and papers on the ethics and legal matrix of warfare in general and Jewish traditions in particular
- *The Bounds of Wartime Military Conduct in Jewish Law: An Expansive Conception*, Michael Broyde, (Queens College, 2006). A distillation of this was published as an op-ed, "Jewish Law and Torture" in *The Jewish Week*, August 7, 2006.
- *Halachic Perspectives on Civilian Casualties*, R' Chaim Jachter - 3 parts
- *Halakhah and Morality in Modern Warfare - 3 Essays* by Aryeh Klapper, Benjamin Ish-Shalom and Michael Broyde, Meorot 6:1 2006¹¹
- *Ethics and Warfare Revisited* - Gerald J. Blidstein and Michael Broyde, Meorot 6:2, 2007
- *War and Peace in the Jewish Tradition*, ed. Lawrence Schiffman and Joel B. Wolowelsky, Orthodox Forum 2004, YU
- *Techumin* has carried 70+ articles over the years dealing with different halachic, hashkafic, moral and ethical issues arising in military operations. See, in particular, *Techumin* 4, pp 180-187, *Techumin* 23 pp 18-42 - HaRav Neriah Gutel "Military Operations in Civilian Areas"

10. There are well over a hundred (probably more) well-researched articles with extensive footnotes available on this issues. Some are in English but most are in Hebrew, many published in *Techumin*.

11. See the link in Gil Student's essay on Torah Musings at <http://www.torahmusings.com/2011/07/torah-and-military-inethics/>. This piece (from 2011) reviews a controversial sefer, *Torat HaMelech* which deals with halachic hashkafic perspectives on civilian casualties. Questions were raised at the time on the sefer - see Gill Students's review.

- *Preemptive War in Jewish Law, R' J. David Bleich* - Contemporary Halachic Problems Vol III p251
- *The Just Israel - On War Against Terrorism: Morality and the Law*, Rabbi Avraham Giesser, Mishaptei Eretz Institute, Ofra¹²
- *Judaism and the ethics of war, Norman Solomon* - International Review of the Red Cross, Vol 87 No. 858 pp 296-309¹³
- Various shiurim on YU Torah

APPENDIX

Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977.

Article 51 - Protection of the civilian population

1. The civilian population and individual civilians shall enjoy general protection against dangers arising from military operations. To give effect to this protection, the following rules, which are additional to other applicable rules of international law, shall be observed in all circumstances.

2. The civilian population as such, as well as individual civilians, shall not be the object of attack. Acts or threats of violence the primary purpose of which is to spread terror among the civilian population are prohibited.

3. Civilians shall enjoy the protection afforded by this Section, unless and for such time as they take a direct part in hostilities.

4. Indiscriminate attacks are prohibited. Indiscriminate attacks are:

(a) those which are not directed at a specific military objective;

(b) those which employ a method or means of combat which cannot be directed at a specific military objective; or

(c) those which employ a method or means of combat the effects of which cannot be limited as required by this Protocol; and consequently, in each such case, are of a nature to strike military objectives and civilians or civilian objects without distinction.

5. Among others, the following types of attacks are to be considered as indiscriminate:

(a) an attack by bombardment by any methods or means which treats as a single military objective a number of clearly separated and distinct military objectives located in a city, town, village or other area containing a similar concentration of civilians or civilian objects; and

(b) an attack which may be expected to cause incidental loss of civilian life, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof, which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated.

6. Attacks against the civilian population or civilians by way of reprisals are prohibited.

7. The presence or movements of the civilian population or individual civilians shall not be used to render certain points or areas immune from military operations, in particular in attempts to shield military objectives from attacks or to shield, favour or impede military operations. The Parties to the conflict shall not direct the movement of the civilian population or individual civilians in order to attempt to shield military objectives from attacks or to shield military operations.

8. Any violation of these prohibitions shall not release the Parties to the conflict from their legal obligations with respect to the civilian population and civilians, including the obligation to take the precautionary measures provided for in Article 57 [Link] .

12. Available at <http://www.dintora.org/assets/files/21321423577822.pdf>

13. Available at https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/irrc_858_solomon.pdf